

Манасарян Ашот Борисович

«Покоління прав людини» в українському науковому та політичному дискурсах

УДК 342.7

DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616.2024-3.4>

Манасарян Ашот Борисович
аспірант кафедри політичних наук
і права
Південноукраїнського національного
педагогічного університету
імені К. Д. Ушинського
вул. Старопортофранківська, 26,
Одеса, Україна
ORCID: 0009-0009-1336-8158

Актуальність дослідження зумовлена насамперед тим, що, незважаючи на популярність категорій та проблематики «прав людини» та «покоління прав людини» в українському науковому та публічному дискурсах, змістовна наповненість категорій «прав людини» і особливо «покоління прав людини» є доволі дискусійним питанням.

Метою дослідження є розкриття змісту категорії «покоління прав людини» та характеру її використання в українському науковому та політичному дискурсах. В основі дослідження лежать системний, міждисциплінарний і дискурсивний підходи, використання яких, значною мірою, й дозволило досягти означеної мети. Були застосовані спеціальні наукові методи, зокрема дескриптивний і контент-аналіз, а також методи деконструкції та реконструкції. Саме це дозволило критично переосмислити існуючі визначення та підходи до «покоління прав людини».

В основі традиційної класифікації «прав людини», запропонованої К. Вашаком, лежить генераційний підхід, який передбачав (на момент відповідної публікації) поділ «прав людини» на три покоління. «Перше покоління прав людини» становлять передусім громадянські і політичні права, «друге» – економічні, соціальні та культурні права, «третє» – так звані солідарні або колективні права.

Незважаючи на існування багатьох інших класифікацій «прав людини» – авторських і колективних, офіційних і неофіційних, саме генераційна концепція К. Вашака є найбільш поширеною в світі, зокрема і в Україні. Однак запропонована К. Вашаком класифікація не залишається незмінною і з часом доповнюється у відповідь на ті зміни, що спостерігаються чи з часом очікуються в сфері «прав людини».

Переліки «прав людини», які належать до четвертого покоління, у різних авторів доволі різні, однак більшість цих прав (зокрема й «інформаційні права») об'єднані тим, що нібито дають змогу людині вільно розпоряджатися своїм життям, тілом і здоров'ям, нерідко відкидаючи усталені норми релігії і моралі. При цьому більшість цих прав, або недостатньо регламентовані, або взагалі не визнаються на національному рівні.

Ключові слова: «права людини», «покоління прав людини», науковий дискурс, політичний дискурс.

Вступ. Наразі «права людини» як тематика наукових досліджень є однією з найпопулярніших у світі, зокрема на пострадянському просторі включно з Україною. Зі свого боку, «покоління прав людини» є однією з базових наукових категорій, незважаючи на свою контроверсійність і нечіткість.

Зміст відповідного концепту (або його окремих аспектів) описані та проаналізовані в роботах багатьох дослідників, серед яких О. Аврамова [1], О.О. Барабаш [1; 3], С.В. Бахін [4], С. Болдіжар [5], Н.О. Бондаренко [14], О.В. Волошенюк [6], А. Дзєбчук [7], О. Жидкова [1], А.О. Замостенчук [20], І.В. Здреник [13], І.Б. Іванків [8], А. Ігнатова [7], Т.О. Коваль [9], Д. Крилова [10], Ю.П. Крисюк [11], О.В. Мартинюк [12], Н.В. Мельник [13], О.М. Олійник [14], В.С. Політанський [15], В.О. Ритова [15], О.І. Савайда [13], Б. Сачук [16], К.М. Семенець [17], М.П. Тиріна [18], Ю. Турянський [19], М. Хасія [16], Р.Ф. Харитонов [20], Ю.С. Хоббі [21], А.В. Хоменко [15], Я.С. Шеремет [12], Д.В. Яцків [3] тощо.

Однак, на нашу думку, представлені роботи далеко не повністю розкривають дискурсивний характер «покоління прав людини». І саме це питання знаходиться в центрі нашого дослідження.

Мета дослідження. Метою дослідження є розкриття змісту категорії «покоління прав людини»

та характеру її використання в українському науковому та політичному дискурсах.

Методи дослідження. В основі дослідження лежать системний, міждисциплінарний і дискурсивний підходи, використання яких, значною мірою, й дозволило досягти означеної мети. Були застосовані: загальнонаукові методи пізнання, зокрема індукція і дедукція, аналіз і синтез, порівняння й аналогія, узагальнення й абстрагування; спеціальні методи, зокрема дескриптивний і контент-аналіз, а також методи деконструкції та реконструкції. Саме це дозволило критично переосмислити існуючі визначення та підходи до «покоління прав людини».

Результати. Наразі існують різні підходи до класифікації «прав і свобод людини», в основі яких лежать різні критерії.

С.В. Бахін виділяє офіційну класифікацію «прав і свобод людини», яка передбачена міжнародними договорами, і неофіційні, або доктринальні, які пропонують дослідники та науковці [4, с. 42].

Як зазначає Ю.С. Хоббі: «Офіційну, чи міжнародно-правову класифікацію прав людини пов'язують із правами, закріпленими в Загальній декларації прав людини 1948 р., Міжнародних пактах 1966 р., Європейській конвенції про захист

прав людини та основних свобод 1950 р., Європейській соціальній хартії 1961 р.» [21, с. 627]. На цій основі виділяють політичні, громадянські, економічні, соціальні та культурні права – отже, критерієм поділу в цій концепції виступають сфери діяльності людини. Ця класифікація обґрунтовано піддається критиці за недосконалість, зокрема через неможливість однозначно віднести певне право до конкретної категорії [21, с. 627].

Як зазначає Ю.С. Хоббі, «Обсяг прав людини та їх перелік завжди пов'язаний із певним етапом розвитку суспільства». Отже найбільш вживаний сьогодні доктринальний підхід незмінно звертається до «покоління прав людини» [21, с. 626].

Вважається, що термін «покоління прав людини» вперше ввів у широкий науковий обіг французький юрист і перший генеральний секретар Міжнародного інституту прав людини у м. Страсбург Карел Вашак [24].

В основі традиційної класифікації «прав людини», запропонованої К. Вашаком, лежить генераційний підхід, який передбачав (на момент відповідної публікації) поділ «прав людини» на три покоління.

«Перше покоління прав людини» стосується «негативних» прав у тому сенсі, що їх дотримання вимагає, аби держава не робила нічого, що заважало б свободам особистості. За словами К. Вашака, воно приблизно відповідає сукупності громадянських і політичних прав.

Зі свого боку, «друге покоління прав людини» потребує позитивних дій з боку держави, що можна співвіднести (і в дійсності співвідноситься автором) з більшістю соціальних, економічних і культурних прав.

Нарешті, до «третього покоління прав людини», які К. Вашак називає ще «правами солідарності», належать право на розвиток, право на здорове й екологічно збалансоване довкілля, право на мир і право власності на спільну спадщину людства. Оскільки ці права відображають певну концепцію життя спільноти, вони, за словами К. Вашака, можуть бути реалізовані лише спільними зусиллями всіх: індивідів, держав та інших органів, а також державних і приватних установ.

Отже, в традиційній концепції К. Вашака, «перше покоління прав людини» становлять передусім громадянські і політичні права, «друге» – економічні, соціальні та культурні права, «третьє» – так звані солідарні або колективні права [20].

Як зазначають у своїй роботі Спазімір Домарацкі, Маргарита Хвостова та Давід Пуповац: класифікація, запропонована К. Вашаком, є, мабуть, найбільш практичною, широко використовуваною та комплексною категоризацією «прав людини». Ця категоризація охоплює дихотомії, які використовуються в інших найбільш поширених спробах класифікації прав людини: негативні проти пози-

тивних прав, індивідуальні проти колективних прав, та права, що забезпечуються на національному рівні, проти прав, що забезпечуються на міжнародному рівні [22, с. 424].

Причому навіть такі критики концепції «покоління прав людини» як Джек Доннеллі визнають практичне існування окремих «груп прав людини», зі своїми особливостями. Зокрема Дж. Доннеллі визнає той факт, що кожною із трьох «груп прав людини», які збігаються з «поколіннями прав людини» К. Вашака, під час «Холодної війни» опікувався один із трьох блоків: «Західний блок», який просував громадянські і політичні права; «Східний блок», який просував економічні, соціальні і культурні права; і «Третій світ», що наголошував на необхідності встановлення «солідарних прав» [22].

Незважаючи на існування багатьох інших класифікацій «прав людини» – авторських і колективних, офіційних і неофіційних, саме генераційна концепція К. Вашака є найбільш поширеною в світі, зокрема і в Україні. Однак запропонована К. Вашаком класифікація не залишається незмінною і з часом доповнюється у відповідь на ті зміни, що спостерігаються чи з часом очікуються в сфері «прав людини».

Як зазначають Ю.П. Крисюк, а також О.М. Олійник і Н.О. Бондаренко: «перше покоління прав людини» веде свій початок від реформістських теорій XVII–XVIII ст., пов'язаних з англійською, американською та французькою революціями. «Перше покоління прав людини» включає особисті й політичні права: право на власність; право на свободу віросповідання; право на політичну участь; право на рівність перед законом і судом; право на життя; право на свободу та безпеку особи; право на захист від свавільного (незаконного) арешту та затримання. Дані права в «ліберальних демократіях» інтерпретуються як невідчужувані, як такі, що не підлягають обмеженню та впливають з природних прав.

«Друге покоління прав людини» веде свій початок від соціалістичної традиції, яка викристалізувалася на початку XIX ст. в Європі в процесі боротьби за поліпшення широкими верствами населення свого економічного, соціального та культурного стану. «Друге покоління прав людини» включає в себе: право на працю; право на соціальне забезпечення; право на освіту; право на відпочинок; право на захист материнства та дитинства; право на медичну допомогу. Дані права, які в основі своїй є вимогами соціальної рівності, в «народних демократіях» / «соціалістичних країнах» були гарантовані та закріплені в Конституціях.

Особливість «третього покоління прав людини» полягає у тому, що ці права є колективними, заснованими на колективній (зокрема і міжнародній) солідарності. До «третього покоління прав людини» належать такі «солідарні права» як: право

на розвиток; право на мир; право на незалежність; право на самовизначення; право на територіальну цілісність; право на суверенітет та свободу від колоніального гніту; право на гідне життя; право на здорове природне середовище; право на спільну спадщину людства; право на комунікацію тощо. »Третє покоління прав людини« багато в чому базується на двох попередніх, пов'язує їх між собою і по-новому їх концептуалізує [11, с. 26–27; 14, с. 58–59].

І.В. Іванків виділяє такі іманентні ознаки «третього покоління прав людини»: 1) співзалежність з «правами людини»; 2) неможливість реального забезпечення прав третього покоління для однієї особи без гарантування їх реалізації для всіх; 3) екстратериторіальність; 4) належність різним поколінням людства [8, с. 56]. І на підставі зазначених ознак, І.В. Іванків виділяє такі «властивості прав третього покоління: це права, які належать людству в цілому, а не певній спільноті або особі. Ці права існують об'єктивно і мають натуральний характер, базуються на співзалежності між людьми, а також [на] взаємодії людини і природи. Порушення цих прав загрожує настанням тяжких наслідків для необмеженого кола осіб» [8, с. 56].

Виділені три «покоління прав людини» наразі вважаються фундаментальною базою для «правозахисників» (як суто теоретиків, так і практиків, зайнятих у сфері «прав людини»), однак, як зазначає О.О. Барабаш, існують ґрунтовні підстави виділити і якісно новий пласт «людських прав» – «четверте покоління прав людини» [1, с. 214]. А за нашими спостереженнями, деякими українськими науковцями та громадськими діячами обговорюються риси та можливості затвердження вже п'ятого «покоління прав людини» (наприклад [11; 18; 20]).

Зазначимо, що серед дослідників (зокрема й українських) наразі немає єдності щодо питання, які права слід відносити до «четвертого «покоління прав людини».

Ю.П. Крисюк виділяє три варіанти інтерпретації концепту «четверте покоління прав людини»: біотехнологічний, інформаційно-технологічний і загальнолюдський. Біотехнологічний підхід пов'язує «четверте покоління прав людини» з захистом прав індивіда на самостійне використання біотехнологічних можливостей для впливу на власне тіло та здоров'я (в рамках актуальних і потенційних обмежень). Серед цих прав: право на клонування, право на пересадження органів, право на сурогатне материнство тощо. Водночас інформаційно-технологічний підхід відносить до «четвертого покоління прав людини» право на інформацію та інформаційні технології, зокрема й на використання віртуальної реальності. Нарешті, загальнолюдський підхід ототожнює зміст концепту «четверте покоління прав людини»

з правами всього людства на мир, на космос, на екологічну та ядерну безпеку тощо [11, с. 27–28].

Як зазначають О.В. Мартинюк і Я.С. Шеремет, вперше в Україні поняття «четвертого покоління прав людини» запропонував О.П. Семітко у 1996 р. [12, с. 73]. Проте справжній сплеск інтересу науковців і політиків до «четвертого (або нового, як його інколи називають) покоління прав людини» прийшовся на початок ХХІ століття.

О.П. Семітко запропонував, аби «права людини», пов'язані із здійсненням абортів, евтаназії та іншими подібними правомочностями, які базуються на фундаментальній світоглядній впевненості в праві людини самостійно розпоряджатися своїм життям, тілом і здоров'ям, відносили до «четвертого покоління прав людини» [12, с. 73].

О.О. Барабаш до «четвертого покоління прав людини» запропонував зараховувати усі права, що виникли внаслідок наукового прогресу та розвитку моралі, а саме всі так звані «соматичні права», зокрема право на евтаназію та право на клонування (які наразі законодавчо заборонені в Україні), а також так звані інформаційні права, які нормативно закріплені в Конституції України [2, с. 215; 3, с. 28]. Право на інформацію, за словами О.О. Барабаш і Д. Яцків, загалом «можна поділити на дві групи: “права на право” (свобода думки і слова, свобода масової інформації, право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію будь-яким законним способом, право кожного на достовірну інформацію про стан навколишнього середовища) і права, покликані реалізовувати права першої групи (тут акцент робиться переважно на формах поширення інформації, на зберіганні й використанні документованої інформації, на інформаційних технологіях та захисті інформації, на захисті прав і свобод людини і громадянина при обробці персональних даних, у тому числі на захисті прав на недоторканність приватного життя, особистої і сімейної таємниці)» [3, с. 28].

Н.В. Мельник, О.І. Савайда та І.В. Здреник у своїй статті зазначають, що поява «четвертого покоління прав людини» пов'язана з новітніми процесами демократизації; гуманізації; інформатизації; розвитком комп'ютерних технологій; проведенням певних досліджень в науці, медицині, біології, кібернетиці, космічній сфері тощо. До переліку «четвертого покоління прав людини» вони відносять: право на евтаназію; право на зміну статі; право на трансплантацію органів і клонування; право на одностатеві шлюби; право на штучне запліднення; право на вільний доступ до Інтернету тощо [13, с. 55].

Водночас О. Аврамова та О. Жидкова пропонують зараховувати до «четвертого покоління прав людини»: право на зміну статі; право на трансплантацію органів і клонування; право на

використання віртуальної реальності; право на одностатеві шлюби; право на штучне запліднення; право на евтаназію; право на вільну від дитини сім'ю та незалежне від державного втручання життя за релігійними, моральними поглядами. При цьому автори визнають певні суперечності між новим «поколінням прав людини» і загальноприйнятими морально-релігійними нормами і стандартами (як існуючими в Україні, так і в світі) [1, с. 105–106]. Виходячи з цього, О. Аврамова та О. Жидкова характеризують «четверте покоління прав людини» як «незалежність і альтернативність особи у виборі правомірної поведінки, що ґрунтується на автономії в межах єдиного правового поля, норм моралі та релігії» [1, с. 106].

Незважаючи на досвід багатьох «західних» країн, які послідовно йдуть шляхом визнання та втілення «четвертого покоління прав людини», в Україні в цьому контексті проводиться досить неоднозначна й нерідко різнонаправлена політика. Деякі права четвертого покоління в Україні на законодавчому рівні поступово затверджуються і реалізуються, інші – категорично забороняються, але більшість із них, вочевидь, недостатньо регламентована. Наприклад, незважаючи на численні спроби деяких ініціативних груп і депутатів легалізувати евтаназію, українським законодавством не визнається будь-яка її форма (як активна, так і пасивна) При цьому в Україні допускається трансплантація анатомічних матеріалів людини (у відповідності до Закону «Про застосування трансплантації анатомічних матеріалів людини» від 23.06.2018) [7]. Водночас, в Україні набирає оборотів тенденція до легалізації і змістовного наповнення інституту одностатевих шлюбів, наразі у формі цивільних партнерств [17].

Отже, переліки «прав людини», які належать до четвертого покоління, у різних авторів доволі різні, однак більшість цих прав (зокрема й «інформаційні права») об'єднані тим, що нібито дають змогу людині вільно розпоряджатися своїм життям, тілом і здоров'ям, нерідко відкидаючи усталені норми релігії і моралі. При цьому більшість цих прав, або недостатньо регламентовані, або взагалі не визнаються на національному рівні.

Висновки. В основі традиційної класифікації «прав людини», запропонованої К. Вашаком, лежить генераційний підхід, який передбачав (на момент відповідної публікації) поділ «прав людини» на три покоління. «Перше покоління прав людини» становлять передусім громадянські і політичні права, «друге» – економічні, соціальні та культурні права, «третє» – так звані солідарні або колективні права.

Незважаючи на існування багатьох інших класифікацій «прав людини» – авторських і колективних, офіційних і неофіційних, саме генераційна концепція К. Вацака є найбільш поширеною

в світі, зокрема і в Україні. Однак запропонована К. Вашаком класифікація не залишається незмінною і з часом доповнюється у відповідь на ті зміни, що спостерігаються чи з часом очікуються в сфері «прав людини».

Переліки «прав людини», які належать до четвертого покоління, у різних авторів доволі різні, однак більшість цих прав (зокрема й «інформаційні права») об'єднані тим, що нібито дають змогу людині вільно розпоряджатися своїм життям, тілом і здоров'ям, нерідко відкидаючи усталені норми релігії і моралі. При цьому більшість цих прав, або недостатньо регламентовані, або взагалі не визнаються на національному рівні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Аврамова О., Жидкова О. Четверте покоління прав людини: постановка проблеми. *Право України*. 2010. № 2. С. 101–107.
2. Барабаш О.О. Четверте покоління прав людини: загальнотеоретична характеристика. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Юридичні науки*. 2016. № 837. С. 213–217.
3. Барабаш О., Яцків Д. Інформаційні права як складова четвертого покоління прав людини. *Часопис Київського університету права*. 2021. № 1. С. 27–31.
4. Бахин С.В. О классификации прав человека, провозглашённых в международных соглашениях. *Правоведение*. 1991. № 2. С. 41–51.
5. Болдіжар С. Еволюція четвертого покоління прав людини у сфері охорони здоров'я. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 6(292). С. 110–116.
6. Волошенко О.В. Теоретична характеристика категорії «фундаментальні права людини». *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство»*. 2022. № 2. С. 15–20.
7. Дзєбчук А., Ігнатова А. Четверте покоління прав людини: проблемні аспекти впровадження окремих з них в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 11(75). С. 19–23.
8. Іванків І.Б. Відмінні ознаки прав людини третього покоління. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки*. 2016. Т. 181. С. 54–57.
9. Коваль Т.О. Права четвертого покоління: підходи до розуміння. *Актуальні проблеми формування громадянського суспільства та становлення правової держави: збірник матеріалів науково-практичної інтернет-конференції*. 2017. С. 19–22.
10. Крилова Д. Четверте покоління прав людини в контексті взаємозв'язку правових та моральних норм. *Національний юридичний журнал: теорія і практика*. 2017. № 2(24). С. 26–30.
11. Крисюк Ю.П. Генеза розвитку поколінь прав людини. *Перспективи законодавчого закріплення та реалізації четвертого покоління прав людини в національному та зарубіжному законодавстві: зб. мат. круг. столу (м. Луцьк, 13 травня 2021 року)*. Луцьк. 2021. С. 26–29.
12. Мартинюк О.В., Шеремет Я.С. Правова природа четвертого покоління прав людини. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 8. С. 72–75.

13. Мельник Н.В., Савайда О.І., Здреник І.В. Історичні періоди становлення і розвитку прав людини: міжнародно-правовий аспект. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 3. С. 52–56.

14. Олійник О.М., Бондаренко Н.О. Генеза та сучасний розвиток концепції поколінь прав людини. *Збірник наукових праць. Серія «Історія та географія».* Харк.нац.пед.ун-т ім. Г.С. Сковороди. Харків : Колегіум. 2020. Вип. 58. С. 42–49.

15. Політанський В.С., Ритова В.О., Хоменко А.В. Покоління прав людини як виклик для правового регулювання суспільства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету: серія: Право. Ужгород : Видавничий дім "Гельветика".* 2018. Т. 1. Вип. 52. С. 45–47.

16. Сачук Б., Хасія М. Становлення Четвертого покоління прав людини. *Молодий вчений*. 2019. № 10(74). С. 601–604.

17. Семенець К.М. Нові виклики четвертого покоління прав людини: право на одностатеві шлюби. *Електронне наукове видання «Аналітично-порівняльне правознавство».* С. 75–78.

18. Тиріна М.П. Покоління прав людини: проблеми сучасної класифікації. *Держава і право*. 2011. Вип. 52. С. 728–732.

19. Турянський Ю. Генезис прав людини: поступально-правовий аналіз. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law*. 2019. № 23. С. 207–210.

20. Харитонов Р.Ф., Замостенчук А.О. Проблематика Четвертого та П'ятого покоління прав людини. *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.)*. Одеса : Видавництво «Юридика». 2023. Т. 1. С. 370–372.

21. Хоббі Ю.С. Становлення Четвертого покоління прав людини: проблемні аспекти. *Права людини в Україні та у зарубіжних країнах: традиції та новації : колективна монографія*. Львів-Торунь : Ліра-Прес, 2021. С. 625–642.

22. Domaradzki S., Khvostova M., Pupovac D. Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary Human Rights Discourse. *Human Rights Review*. 2019. № 20. P. 423–443.

23. Donnelly J. *International Human Rights*. Boulder, Westview Press. 1993. 222 p.

24. Vasak K. Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to Give Force of the Universal Declaration of Human Rights. *The UNESCO Courier: a window open on the world*. 1977. P. 29–32.

REFERENCES:

1. Avramova O., Zhidkova O. (2010) Chetverte pokolinnia prav liudyny: postanovka problemy [Fourth generation of human rights: problem statement]. *Pravo Ukrainy*. 2: 101–107. [in Ukrainian]

2. Barabash, O.O. (2016) Chetverte pokolinnia prav liudyny: zahalnoteoretychna kharakterystyka [Fourth generation of human rights: general characteristics]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu "Lvivska politehnika". Seriia : Yurydychni nauky*. 837: 213–217. [in Ukrainian]

3. Barabash O., Yatskiv, D. (2021) Informatsiini prava yak skladova chetvertogo pokolinnia prav

liudyny [Information rights as a component of the fourth generation of human rights]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*. 1: 27–31. [in Ukrainian]

4. Bahin, S.V. (1991) O klassifikatsii prav cheloveka, provozglashyonnyh v mezhdunarodnyh soglasheniyah [On the classification of human rights proclaimed in international agreements]. *Pravovedenie*. 2: 41–51. [in Russian]

5. Boldizhar, S. (2020) Evoliutsiia chetvertogo pokolinnia prav liudyny u sferi okhorony zdorovia [The evolution of the fourth generation of human rights in health care]. *Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. 6(292): 110–116. [in Ukrainian]

6. Voloshenyuk, O.V. (2022) Teoretychna kharakterystyka katehorii "fundamentalni prava liudyny" [Theoretical characteristics of the category "fundamental human rights"]. *Elektronne nauкове vydannia "Analitichno-porivnialne pravoznavstvo"*. 2: 15–20. [in Ukrainian]

7. Dzebchuk A., Ihnatova A. (2019) Chetverte pokolinnia prav liudyny: problemni aspekty vprovadzhennia okremykh z nykh v Ukraini [The fourth generation of human rights: the problematic aspects of implementing some of them in Ukraine]. *Molodyi vchenyi*. 11(75): 19–23. [in Ukrainian]

8. Ivankiv, I.B. (2016) Vidminni oznaky prav liudyny tretogo pokolinnia [Distinguishing characteristics of the third-generation human rights]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*. 181: 54–57. [in Ukrainian]

9. Koval, T.O. (2017) Prava chetvertogo pokolinnia: pidkhody do rozuminnia [The rights of the fourth generation: approaches to understanding]. *Aktualni problemy formuvannia hromadianskoho suspilstva ta stanovlennia pravovoi derzhavy : zbirnyk materialiv nauково-praktychnoi internet-konferentsii*. 19–22. [in Ukrainian]

10. Krylova, D. (2017) Chetverte pokolinnia prav liudyny v konteksti vzaiemozviazku pravovykh ta moralnykh norm [The fourth generation of human rights in the context of the relationship between legal and moral norms]. *Natsionalnyi yurydychnyi zhurnal : teoriia i praktyka*. 2(24): 26–30. [in Ukrainian]

11. Krysiuk, Yu.P. (2021) Heneza rozvytku pokolin prav liudyny [The genesis of the development of generations of human rights]. *Perspektyvy zakonodavchoho zakriplennia ta realizatsii chetvertogo pokolinnia prav liudyny v natsionalnomu ta zarubizhnomu zakonodavstvi : zb. mat. kruh. stolu (m. Lutsk, 13 travnia 2021 roku)*. Lutsk. 26–29. [in Ukrainian]

12. Martyniuk O.V., Sheremet Ya.S. (2022) Pravova pryroda chetvertogo pokolinnia prav liudyny [Legal nature of the fourth generation of human rights]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 8: 72–75. [in Ukrainian]

13. Melnyk N.V., Savaida O.I., Zdrenyk I.V. (2023) Istorychni periody stanovlennia i rozvytku prav liudyny: mizhnarodno-pravovy aspekt [Historical periods of human rights appearance and evolution: the international legal aspect]. *Yurydychnyi naukovyi elektronnyi zhurnal*. 3: 52–56. [in Ukrainian]

14. Oliinyk O.M., Bondarenko N.O. (2020) Heneza ta suchasnyi rozvytok kontseptsii pokolin prav liudyny [The genesis and modern development of the concept of generations of human rights]. *Zbirnyk naukovykh*

prats. Seriia "Istoriia ta heohrafiia". Khark.nats.ped.un-t im. H.S. Skovorody. Kharkiv : Kolehium. 58: 42–49. [in Ukrainian]

15. Politsanskyi V.S., Rytova V.O., Khomenko A.V. (2018) Pokolinnia prav liudyny yak vyklyk dlia pravovoho rehuliuвання suspilstva [The generation of human rights as a challenge for legal regulation of society]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnogo universytetu : seriia: Pravo. Uzhhorod : Vydavnychiy dim "Helvetyka". 1(52): 45–47. [in Ukrainian]*

16. Sachuk B., Khasiia M. (2019) Stanovlennia Chetvertoho pokolinnia prav liudyny [Becoming the Fourth generation of human rights]. *Molodyi vchenyi. 10(74): 601–604. [in Ukrainian]*

17. Semenets, K.M. Novi vyklyky chetvertoho pokolinnia prav liudyny: pravo na odnostatevi shliuby [New challenges of the fourth generation of human rights: the right to same-sex marriage.]. *Elektronne naukove vydannia "Analychno-porivnialne pravoznavstvo". 75–78. [in Ukrainian]*

18. Tyrina, M.P. (2011) Pokolinnia prav liudyny: problemy suchasnoi klasyfikatsii [Generation of human rights: problems of modern classification]. *Derzhava i pravo. 52: 728–732. [in Ukrainian]*

19. Turianskyi, Yu. (2019) Henezys prav liudyny: postupalno-pravovyi analiz [The genesis of human rights: onward legal analysis.]. *Scientific Notes of*

Lviv University of Business and Law. 23: 207–210. [in Ukrainian]

20. Kharytonov R.F., Zamostenchuk A.O. (2023) Problematyka Chetvertoho ta Piatoho pokolinnia prav liudyny [Issues of the Fourth and Fifth Generation of human rights]. *Yevropeiski oriientyry rozvytku Ukrainy v umovakh viiny ta hlobalnykh vyklykiv XXI stolittia: synerhiia naukovykh, osvitykh ta tekhnolohichnykh rishen : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf. (m. Odesa, 19 travnia 2023). Odesa : Vydavnytstvo "Iurydyka". 1: 370–372. [in Ukrainian]*

21. Khobbi, Yu.S. (2021) Stanovlennia Chetvertoho pokolinnia prav liudyny: problemni aspekty [Formation of the Fourth Generation of human rights: problematic aspects]. *Prava liudyny v Ukraini ta u zarubizhnykh krainakh: tradytsii ta novatsii : kolektyvna monohrafiia. Lviv-Torun : Liha-Pres. 625–642. [in Ukrainian]*

22. Domaradzki S., Khvostova M., Pupovac D. (2019) Karel Vasak's Generations of Rights and the Contemporary Human Rights Discourse. *Human Rights Review. 20: 423–443. [in English]*

23. Donnelly, J. *International Human Rights*. Boulder, Westview Press. 1993. 222 p. [in English]

24. Vasak, K. (1977) *Human Rights: A Thirty-Year Struggle: the Sustained Efforts to Give Force of the Universal Declaration of Human Rights. The UNESCO Courier: a window open on the world. 29–32. [in English]*

“Generations of human rights” in Ukrainian scientific and political discourses

Manasaryan Ashot Borysovykh

Postgraduate Student at the Department of Political Sciences and Law
South Ukrainian National Pedagogical University named after K. D. Ushynsky
Staroportofrankivs`ka str., 26, Odesa, Ukraine
ORCID: 0009-0009-1336-8158

The relevance of the study is determined primarily by the fact that, despite the popularity of the categories and issues of “human rights” and “generations of human rights” in Ukrainian scientific and public discourses, the content of the categories “human rights” and especially “generations of human rights” is a very debatable issue.

The goal of the study is to reveal the content of the category “generation of human rights” and the character of its use in Ukrainian scientific and political discourses. The research is based on systemic, interdisciplinary and discursive approaches, the use of which, to a large extent, allowed us to achieve the stated goal. Special scientific methods were applied, including descriptive and content analysis, as well as methods of deconstruction and reconstruction. This allowed us to critically rethink the existing definitions and approaches to “generations of human rights”.

The traditional classification of “human rights”, proposed by K. Vasak, is based on the generational approach, which assumed (at the time of the relevant publication) the division of “human rights” into three generations. The “first generation of human rights” consists primarily of civil and political rights, the “second” – of economic, social and cultural rights, the “third” – of so-called rights of solidarity or collective rights.

Despite the existence of many other classifications of “human rights” – author’s and collective, official and unofficial, the K. Vasak’s generational concept is the most widespread in the world, in particular in Ukraine. However, the classification proposed by K. Vasak does not remain unchanged and is supplemented over time in response to the changes observed or expected over time in the field of “human rights”.

The different authors lists of the “fourth generation of human rights” are quite different, but most of these rights (in particular, “informational rights”) are united by the fact that they supposedly enable a person to freely manage the life, body and health, often rejecting established norms of religion and morality. At the same time, most of these rights are either insufficiently regulated or even unrecognized at the national level.

Key words: “human rights”, “generation of human rights”, scientific discourse, political discourse.